

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Естрада”

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Естрада”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 12 с.

Укладачі:	О. В. Березовенко, В. П. Дудченко – викладачі Київського обласного училища культури і мистецтв
Рецензенти:	О. Л. Засим – доцент Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат мистецтвознавства Л. А. Макарова – викладач Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької
Редактор	О. І. Мирошніченко
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 0,7. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури і
мистецтв України, 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Музична література” має важливе значення для підготовки кваліфікованих музикантів естрадної спеціалізації. Вивчення життєвого і творчого шляху видатних європейських і вітчизняних композиторів сприяє підвищенню загальної та музичної культури особистості, естетичного смаку, допомагає краще орієнтуватися в складних явищах сучасного музичного життя, впливає на формування національної свідомості молоді, активізує її творчі можливості.

Курс “Музична література” естрадної спеціалізації на базі 9-ти класів не є спецпредметом і тому за навчальним планом викладається на IV курсі та має досить мало годин – усього 44.

Багато тем курсу підлягають самостійному вивченню. Але це не є перешкодою у створенні студентами цілісного уявлення процесу розвитку музичної культури з часів її виникнення і до нашого часу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Зміст курсу “Музична література” викладається лекційно з обов'язковим прослуховуванням і аналізом музичних творів. Разом із тим, на кожному уроці необхідно проводити опитування студентів. Перевірка знань можлива як в усній формі, так і в формі письмових робіт. Окремим студентам можна також доручати підготовку невеликих рефератів.

Успішне засвоєння матеріалу передбачає знання музичних творів, що вивчаються, уміння визначити тему на слух. Опитування музичних прикладів доцільно проводити у формі вікторини.

Після вивчення певної групи тем (за розділами навчального плану) 8–10 прикладів виносяться на вікторину. Студентам необхідно по можливості частіше відвідувати оперний театр і філармонію, слухати музичні передачі по радіо і дивитись музичні телепередачі.

Викладач повинен користуватися методами розвиваючого навчання, стимулювати процес мислення, висувати перед студентами гострі дискусійні проблеми, формуючи професійні якості майбутніх працівників культури.

Дана програма пропонує орієнтовний тематичний план, хоча порядок проходження тем та кількість годин на їх вивчення (у рамках загального обсягу) можуть бути визначені предметно-цикловою комісією.

На підсумковому занятті проводиться музична вікторина, а також обговорюються реферати, написані студентами по темах, що вивчаються самостійно.

СТРУКТУРА КУРСУ

Спеціалізація “Естрада” на базі основної освіти:

VII семестр – 26 годин (13 тижнів по 2 години) + підсумкове заняття.

VIII семестр – 18 годин (18 тижнів по 1 годині) + підсумкове заняття.

Всього – 44 години.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділи та теми	Кільк. годин
1	Розвиток західноєвропейської музичної культури до XVIII ст. (загальний огляд).	2
2	Західноєвропейська музична культура першої половини XVIII століття.	2
3	Класицизм у західноєвропейській музиці другої половини XVIII – першої чверті XIX століття.	6
3.1	Основні риси класицизму в музиці віденських класиків.	
3.2	Симфонічні жанри у творчості віденських класиків.	
3.3	Сонатна творчість віденських класиків.	

4	Романтизм у західноєвропейській музичній культурі XIX століття.	6
4.1	Основні риси романтизму в музиці. Камерно-вокальний жанр у творчості романтиків.	
4.2	Симфонічна музика романтиків.	
4.3	Інструментальний жанр у музиці XIX століття.	
5.	Розвиток російської музичної культури у XIX столітті.	10
5.1	Загальна характеристика розвитку російської музики до середини XIX століття.	
5.2	Розвиток оперного жанру в російській музиці у XIX столітті.	
5.3	Розвиток симфонічного жанру в російській музиці у XIX столітті.	
5.4	Камерно-вокальна та інструментальна музика в Росії XIX століття.	
6.	Огляд розвитку української музики до XX століття.	10
6.1	Загальна характеристика основних етапів розвитку української музики до XIX століття.	
6.2	Українська хорова та камерно-вокальна музика XIX – початку XX століття.	
6.3	Розвиток оперного жанру в музиці XIX – початку XX століття.	
7.	Світова музична культура XX століття (загальна характеристика).	10
7.1	Опера в XX столітті.	
7.2	Західна та російська симфонічна музика XX століття.	
7.3	Українська симфонічна музика XX століття.	
7.4	Проникнення елементів негритянського фольклору в жанри класичної музики. Творчість Дж. Гершвіна.	

Примітка: порядок вивчення тем та кількість годин на їх вивчення (у рамках загального обсягу) можуть бути визначені викладачем і затверджені предметно-цикловою комісією.

ЗМІСТ КУРСУ

Розділ 1. Розвиток західноєвропейської музичної культури до XVIII століття (загальний огляд)

Виникнення музики в первіснообщинному ладі. Розвиток музики в рабовласницькому ладі. Розмежування мистецтва на професійне та народне. Вершина розвитку мистецтва взагалі й музичного зокрема в античному суспільстві.

Застій і занепад музичного мистецтва у середньовіччі. Боротьба християнської церкви із залишками язичницької релігії. Знищення церквою античної культури.

Ідеї гуманізму в церковній та світській музиці Відродження. Розквіт вокальної поліфонії. Початок інтенсивного розвитку інструментальної музики. Формування мажоро-мінорної ладової системи.

Музичні приклади для прослуховування за вибором викладача.

Розділ 2. Західноєвропейська музична культура першої половини XVIII століття

Якісно новий етап розвитку. Розвиток музично-сценічних жанрів. Опера в Італії. Балет у Франції. Розвиток інструментальної музики. Органна, скрипкова, клавірна музика. Творчість французьких клавесиністів, Г. Ф. Генделя. Кантата й ораторія в Німеччині. Творчість І. С. Баха.

Музичні приклади для прослуховування: А. Вівальді. “Пори року” (фрагменти); І. С. Бах. “Добре темперований клавір (2–3 прелюдії і фуґи), Токата і фуґа ре мінор, Бранденбурзький концерт (ч. 1), Італійський концерт (ч. 1), Меса сі мінор (фрагменти); Г. Ф. Гендель. Фрагменти з будь-якої ораторії.

Розділ 3. Класицизм у західноєвропейській музиці другої половини XVIII – першій чверті XIX століть

Політичні умови перетворення Відня на столицю західноєвропейської музичної культури.

Бурхливий розвиток народної і професійної музики у Відні. Демократизація мистецтва. Віденська класична школа як творчий напрямок у музиці. Продовження традицій і новаторство в музиці Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена. Провідні жанри творчості віденських класиків. Створення в їх творчості сонатно-симфонічного циклу. Головний принцип побудови цієї форми. Індивідуальність тематизму, гомофонна гармонічна система. Оперна реформа В. А. Моцарта.

Музичні приклади для прослуховування: фрагменти з сонат і симфоній Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена (за вибором викладача).

Для самостійного прослуховування: фрагменти з опер Моцарта “Весілля Фігаро”, “Дон Жуан”; Л. ван Бетховен – увертюра “Егмонт”, симфонія № 9.

Розділ 4. Романтизм у західноєвропейській музичній культурі XIX століття

Романтизм як світогляд і напрямок у мистецтві. Відбиток національно-визвольних ідей, інтерес до національного в мистецтві. Використання нових засобів виразності. Ставлення романтиків до буржуазної дійсності як до носія руйнівних для людської особи сил, пошуки розв’язання протиріч через втечу в минуле або майбутнє, зближення з природою, з народним життям. Музика як “найромантичніше” мистецтво. Основні риси мови романтиків.

Формування національних музичних шкіл. Поєднання загальноромантичних і самобутньо національних рис у творчості композиторів різних країн.

Провідні жанри в музиці XIX століття. Особливості камерної вокальної лірики (на прикладі творів Ф. Шуберта).

Романтичні та реалістичні тенденції в оперному жанрі (на прикладі творів Дж. Верді та Ж. Бізе). Особливості інструментальних жанрів (на прикладі творів Ф. Шуберта, Ф. Ліста, Е. Гріґа).

Музичні приклади для прослуховування: Ф. Шуберт. “Незакінчена симфонія” (ч. 1), пісні-романси за вибором викладача; Ф. Шопен. Фортепіанні мініатюри за вибором викладача; Ф. Ліст. Рапсодія 32. Е. Гріґ.

Сюїта “Пер Гюнт” (фрагменти); фрагменти з опер Дж. Верді й опери Ж. Бізе “Кармен”.

Для самостійного прослуховування: Дж. Верді. Опера “Травіата” (І дія); Р. Шуман “Карнавал”; Ж. Бізе “Арлезіанка”.

Розділ 5. Розвиток російської музичної культури XIX століття

Розвиток музичної культури в містах у XVIII – першій половині XIX століття, поява оперних театрів, постановка перших російських опер.

Міський романс. Творчість Аляб'єва, Варламова, Гурильова. Класичний розквіт російської музики як період поєднання вітчизняних традицій із досягненнями західноєвропейського мистецтва.

М. І. Глінка – перший класик в історії російської музики. Основні ідеї творчості Глінки, зв'язок із історичними подіями епохи. Народність і реалізм М. І. Глінки, вплив на творчість російських композиторів наступних поколінь.

Творчість О. С. Даргомижського, створення ним нового оперного жанру.

Розвиток російської музичної культури у другій половині XIX століття. Внесок композиторів “Могутньої кучки” і П. І. Чайковського в розвиток російської і світової музичної культури.

Шляхи розвитку російської опери, її драматична, епічна, лірико-психологічна, історична лінії (розглядається на прикладі творів М. І. Глінки, О. С. Даргомижського, О. П. Бородіна, М. П. Мусоргського, М. А. Римського-Корсакова, П. І. Чайковського).

Симфонічна музика. Засновник російського симфонізму – М. І. Глінка. Коло образів та ідей, програмність його симфонічних творів.

Розвиток російського симфонізму в творчості композиторів “Могутньої кучки” і П. І. Чайковського. Основні жанри: увертюра, симфонічна картина, сюїта, симфонія, концерт.

Розвиток камерно-вокальної та інструментальної музики. Принципи співвідношення музики і тексту. Новаторство у камерно-вокальному жанрі в другій половині XIX століття.

Розвиток інструментального жанру в другій половині XIX століття. Поява великої групи молодих композиторів, випускників Московської і Петербурзької консерваторій. Їх внесок у розвиток інструментального жанру (С. І. Танеев, А. К. Лядов, О. К. Глазунов, С. В. Рахматінов, О. М. Скрибін).

Музичні приклади для прослуховування: фрагменти з творів М. Глінки (опери “Іван Сусанін”, “Руслан і Людмила”, “Камаринська”, “Арагонська хота”, “Вальс-фантазія”), романси за вибором викладача; О. Даргомижський. Фрагменти з опери “Русалка”, романси, фрагменти з творів О. Бородіна, М. Мусоргського, М. Римського-Корсакова; П. І. Чайковський. Фрагменти з опер “Євгеній Онегін”, “Пікова дама”, з балетів “Лебедине озеро”, “Лускунчик”, “Спляча красуня”, з симфоній № 4, № 6, романси, фортепіанні твори.

Розділ 6. Огляд розвитку української музики до XX століття

Музична культура Київської Русі. Боротьба українського народу за визволення проти іноземних загарбників. Братства і братські школи. Зародження багатоголосного хорового співу. Партесний концерт. Свіська музика. Кант.

Сольна пісня з інструментальним супроводом. Діяльність Г. С. Сковороди.

Жанр циклічного хорового концерту в творчості М. Березовського, А. Веделя, Д. Бортянського. Значення творчості цих композиторів для вітчизняної музичної культури.

Формування в другій половині XIX ст. класичної української композиторської школи.

Діяльність М. В. Лисенка – новий етап у розвитку української класичної музики. Хорова творчість композитора, обробки народних пісень. Становлення і розвиток камерно-вокальної музики в романсах М. В. Лисенка.

М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий – композитори-класики, послідовники традицій М. В. Лисенка. Риси стилю, новаторство в їх творчості.

Музичні приклади для прослуховування: за вибором викладача.

Відкриття в другій половині XIX століття оперних театрів у Києві, Харкові, Одесі. Репертуар. Діяльність музично-театральних труп. Формування національної композиторської школи, її видатні представники: С. Гулак-Артемівський, П. Сокальський, П. Ніщинський, М. Аркас та інші. М. В. Лисенко – найвидатніша постать в українській музиці другої половини XIX століття. Створення нових оперних жанрів, піднесення української опери на новий рівень у творчості М. Лисенка.

Музичні приклади для прослуховування: П. Ніщинський. “Вечорниці” (фрагменти); С. Гулак-Артемівський. Опера “Запорожець за Дунаєм” (фрагменти); М. Лисенко. Фрагменти з опер “Наталка Полтавка” і “Тарас Бульба”.

Розділ 7. Світова музична культура XX століття (загальна характеристика)

Загальна характеристика історичних подій епохи. Протиріччя розвитку. Вплив нової філософії на розвиток мистецтва. Виникнення модернізму як нового стильового засобу, орієнтованого на заперечення класичних традицій.

Деякі загальні риси образного строю та стилістика: суб’єктивізм музичного висловлювання, розпад ладової системи, гіпертрофія одних виражальних засобів за рахунок інших, відмова від ясної логічної мелодії.

Розвиток оперного мистецтва у XX столітті. Розвиток оперного жанру в творчості С. Прокоф’єва, Д. Шостаковича, Б. Лятошинського, І. Стравінського.

Розвиток балетного жанру в творчості С. Прокоф’єва, І. Стравінського, А. Хачатуряна.

Розвиток української симфонічної музики у XX столітті. Позитивні та негативні сторони політики в галузі культури. Протиріччя громадського і творчого життя.

Творчість Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, Л. Дичко, М. Скорика, Є. Станковича, І. Карабиця, В. Сильвестрова.

Розшарування музики на “легку” і “серйозну”. Бурхливий розви-

ток джазу в першій чверті XX століття.

Увага західних композиторів до негритянського фольклору. Творчість Дж. Гершвіна, як одного з перших композиторів, що поєднали традиції класичної музики з негритянським фольклором (на прикладі “Рапсодії в стилі блюз”).

Музичні приклади для прослуховування: за вибором викладача.

ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Імпресіонізм в музиці.
2. Шляхи та проблеми розвитку сучасної української естради.
3. Розвиток джазу в Америці у першій половині XX століття.
4. Розвиток жанру оперети у XIX столітті в Західній Європі на прикладі творчості І. Кальмана.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК МУЗИЧНИХ ТЕМ ВІКТОРИНИ:

1. Л. ван Бетховен. Симфонія № 5, головна тема.
2. М. Лисенко. Опера “Тарас Бульба”, II дія, аріозо матері.
3. П. Чайковський. Фортепіанний цикл. “Пори року”, “Травень”.
4. Ф. Шопен. Вальс до-діз мінор.
5. С. Прокоф’єв. Балет “Ромео і Джульєтта”, танець лицарів.
6. Д. Шостакович. Симфонія № 7, тема нашестя.
7. К. Стеценко. Романс “Вечірня пісня”.
8. Ф. Шуберт. Пісня-романс “Форель”.
9. В. А. Моцарт. Симфонія № 40, ч. I, головна партія.
10. Дж. Гершвін. “Порги і Бесс”. Колискова Кларини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Історія української джазової музики.* – К., 1969.
2. *Історія української радянської музики.* – К., 1990.
3. *Бернстайн Л.* Концерти для молодіж. – 1991.
4. *Галацкая В.* Музыкальная литература зарубежных стран. Вып. 1–3. – М., 1983.
5. *Гивенталь М, Гингольд Л.* Музыкальная литература. – М., 1976.
6. *Друскин М.* История зарубежной музыки. Вып. 4. – М., 1980.
7. *Левик Б.* Музыкальная литература зарубежных стран. Вып. 4. – М.: Музыка, 1981.
8. *Левик Б.* Музыкальная литература зарубежных стран. Вып. 5. – М.: Музыка, 1972.
9. *Мартынов И.* Очерки о зарубежной музыке. I пол. XX века. – М., 1970.
10. *Музыка XX века.* Очерки в 2-х частях. – М., 1984.
11. *Прохорова И.* Советская музыкальная литература (для VII кл. ДМШ). – М.: Музыка, 1978.
12. *Русская музыкальная литература.* Учебное пособие для муз. училищ. Вып. I–IV.
13. *Русская музыкальная литература.* Вып. I. – Сост. и общ. редакция Э. Фрид – Л.: Музыка, 1982.
14. *Советская музыкальная литература.* Ред. Риггих М. – М.: Музыка, 1981.
15. *Цуккерман В.* Музыкальные жанры и основы музыкальных форм. – М.: Музыка, 1964.